

ОГЛЯДИ

Анатолій Боровик

●

ЗАРОДЖЕННЯ ПОВІТОВОЇ ПРЕСИ НА ПРИДЕСЕННІ (1917 - 1920)

Зародження повітової преси і становлення її мережі відбувалось на Чернігівщині разом із становленням нових суспільних відносин. Головним змістом цих газет, крім загальної характеристики внутрішньої та зовнішньої політики держави, було достатньо широке висвітлення питань місцевого життя, основних завдань поточного моменту з метою підготовки суспільної думки до проведення мобілізації на фронт чи вирішення окремих господарських питань.

У цій статті автор не ставить своїм завданням висвітлити детально історію чи зміст повітових видань Чернігівщини, а лише робить спробу з'ясувати їх кількість та час заснування, виділити типові особливості змісту цих газет.

На формування газетної справи в губернії наклало відбиток скинення царизму та пробудження політичної активності мас. Значення преси зростало, тому і збільшувалась кількість нових видань.

У 1917 р. до складу Чернігівської губернії входило 15 повітів: Борзнянський, Глухівський, Городнянський, Козелецький, Конотопський, Кролевецький, Мглинський, Ніжинський, Новгород-Сіверський, Новозибківський, Остерський, Сосницький, Стародубський, Суражський, Чернігівський. У травні 1919 р. північні повіти - Мглинський, Новозибківський, Стародубський та Суражський відійшли до Росії. А в серпні 1920 р. був утворений Шосткинський повіт.¹ У статті йдеться про газети, що видавались у тих повітах Чернігівської губернії, що залишились у складі України.

Борзнянський повіт

У квітні 1919 р. Борзнянський повітовий комітет КП/б/У організував видання газети "Голос бедняка".² Вона виходила в Борзні до кінця липня 1919 р. У серпні 1919 р. Борзнянський повіт був захоплений денікінцями. Видання газети відновилось лише у лютому 1920 р. під тією ж назвою.

Глухівський повіт

У Глухові з 12 травня і до кінця липня 1919 р. з періодичністю один раз на тиждень виходила газета "Известия Глуховского исполкома Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов". Редагував її В. Мірін.

Після перерви, викликаной денікінською окупацією, видання газети відновилось 24 квітня 1920 р. під назвою “Глуховские известия”, а з 1 червня “Известия Глуховского исполкома и укома КП/б/У”, що й видавались до кінця вересня. Тираж сягав до 2000 примірників.³

З 26 вересня 1920 р. в м. Глухові почала видаватись газета “Зоря” - орган Глухівського повітового комітету КП/б/У і повітового ревкому. Але видання її тимчасово призупинилось не тільки через брак паперу, а й через відсутність редакційних працівників.⁴ Газета “Зоря” значне місце відводила публікаціям на політичні теми, розповідала про діяльність глухівських комуністів в рубриці “Партійне життя”. Червоноармійцям була відведена спеціальна сторінка, котру готувала до друку повітова просвіта.⁵ Газета “Зоря” видавалась один раз на тиждень. Редагував її С. Лавров.

Городнянський повіт

Започатковано місцеву пресу в Городні ще за часів Тимчасового уряду. Під керівництвом директора чоловічої гімназії В.Л. Миригодова з 4 травня 1917 р. видавалась щотижнева політична, економічна і літературна газета “Известия Городнянского исполнительного комитета”. Але зі зміною політичної ситуації в лютому 1918 р. газета припинила своє існування.

Створення нового друкованого видання було започатковано 7 вересня 1919 р., коли на засіданні Городнянського повітового комітету КП/б/У були обговорені питання про подальшу роботу в повіті у зв'язку з наступом Денікіна. Був створений повітовий ревком, якому доручалось посилити агітацію і пропаганду серед червоноармійців і населення повіту. На цьому засіданні було прийнято рішення: за прикладом “Окон РОСТА” у вітрині книжкового магазину щоденно оприлюднювати фронтові відомості, випускати щотижневі бюлетені з інформацією про стан справ у повіті.⁶

14 вересня 1919 р. почали щоденно виходити “Известия Городнянского уездного ревкома і уездного комитета КП/б/У”. Треба наголосити, що після захоплення денікінцями Чернігова городнянська повітова газета залишилась майже єдиним друкованим органом на вільній від наступаючих території України. Ворог був зовсім поруч, у Седневі, а її чотиритисячний тираж розповсюджувався далеко за межами повіту.⁷

Зміст газети був спрямований на мобілізацію трудящих на війну. Відповідальність поточного моменту підкреслюють бойові заклики і заголовки - “Всі на боротьбу із золотопогонними насильниками!”, “Вороги трудящих повинні бути загнані в свою нору на Дону, повинні бути знищені!”. 23 вересня 1919 р. у зв'язку з погіршенням становища на фронтах редакція газети цілком присвятила номер боротьбі проти денікінців. “Не можна недооцінювати сил ворога, - відзначалося в газеті, - але успіхи Денікіна не можуть бути довготривалими. Утримати завойоване він не може. Тому, що він повсюди зустрічає ненависть і супротив народу”.⁸

Городнянські “Известия” активно збирали навколо себе авторський колектив. В одному із оголошень читаємо: “Товариші робітники, селяни, червоноармійці! У вас багато питань, котрі повинні бути висвітлені в пресі. Пишіть про це в нашу робітничо-селянську газету”.⁹

Газета мала рубрики: “На червоних фронтах”, “Сторінка червоноармійця”, “Партійне життя” та ін. Оперативно велись на її сторінках “Тиждень Червоної Армії”, “Тиждень фронту”, “Червоний тиждень” й інші масово-політичні

кампанії.

Друкувалась газета накладом до 4 тис. екземплярів і поширювалась не лише в Городнянському повіті, а й частково в Сосницькому.¹⁰ Її залюбки читали селяни.

На початку 1920 р. газета виходила під назвою “Известия Городнянского уездного исполнительного комитета”. Однак внаслідок дефіциту паперу регулярно друкувати щоденну газету було неможливо. Тому Городнянський повітовий комітет КП/б/У і виконком 5 березня 1920 р. прийняли рішення про видання щомісячного журналу “Жизнь Красной Городнянщины”.¹¹ На його сторінках передбачалось реалізувати доволі широку і різнобічну програму: статті політичного характеру, повідомлення про партійне і профспілкове життя, діяльність повітового виконкому і його відділів, стан в повіті та кореспонденції з місць, революційний, літературно-художній і науково-історичний календарі. Перший номер журналу мав вийти 1 квітня 1920 р. обсягом не менше чотирьох друкованих аркушів. Як додаток, планувалось видавати брошури з наукових, технічних і політичних питань.

Наскільки повно редакція змогла реалізувати свою програму - конкретно сказати важко, оскільки жодного повного примірника журналу виявити не вдалось. Але знайдені повноформатні сторінки (97-102) першого номера “Жизни Красной Городнянщины” за березень 1920 р. свідчать, що матеріалів для часопису було вдосталь. На згаданих сторінках знаходимо кінець інструкції щодо збирання матеріалів народної творчості, велику і кваліфіковану рецензію на творчість городнянського поета С. М. Остапенка, добірку його віршів і початок статті “Пропаганда просвітництва”.

Конотопський повіт

У Конотопі з квітня 1919 р. почала видаватися газета “Деревенская жизнь”. Вона одразу привернула увагу селян, для яких і була в першу чергу призначена. Про популярність газети свідчили листи, що друкувались на її сторінках.

Звертаючись до своїх читачів, “Деревенская жизнь” писала, що в місті майже немає паперу, і тому “кожну газету потрібно цінувати на вагу золота”. “Кожний свідомий товариш, - говорилось у зверненні, - повинен старатись, щоб отримувані газети прочитали усі жителі села”.¹²

Газета виходила двічі на тиждень на 4-х сторінках. З 15 липня 1919 р. вона була перейменована в “Известия Конотопского уездного исполнительного комитета Советов”, а з 21 липня - в “Правду” - орган повітового виконкому рад робітничих і червоноармійських депутатів і повітового комітету КП/б/У.

У номері від 21 липня 1919 р. відзначалось, що “мета існування газети, головним чином, полягає в тому, щоб дійсно в ній друкувалась правда”.¹³ “Правда” припинила своє існування 18 серпня 1919 р. А з 1 січня 1920 р. повітовий комітет КП/б/У і повітовий виконком рад розпочали видавати газету “Плуг и молот” тиражем 1000 примірників. Вона виходила щоденно, розміром в 1/2 листа альбомного формату і друкувалась в Конотопській об'єднаній друкарні. На 2 листопада 1920 р. тираж газети досяг 3000 примірників.¹⁴

Кролевецький повіт

У Кролевіці з березня і до 8 серпня 1919 р. видавався “Бюллетень Кролевецкого исполкома”. З 1 липня 1920 р. почала виходити газета “Серп и

молот” - орган повітового виконавчого комітету і повітового комітету КП/б/У.

Усім змістом своїх матеріалів газета “Серп і молот” закликала робітничі і селянські маси боротися з військовими і економічними труднощами, пропагувала широку участь трудящих повіту в роботі органів влади. Вона повела рішучий наступ на внутрішнього ворога - неписьменність, наполегливо пояснювала політику держави в галузі освіти та культури. Висвітлюючи роботу повітового з’їзду шкільних працівників, друкований орган особливу увагу приділяв прийнятій на ньому резолюції “Про мову викладання в школі”. У публікації відзначалось, що нова влада повністю вирішила питання про рідну мову в школі, забезпечила права української культури, відкрила широкі шляхи для розвитку її в усіх сферах життя. Дисципліни українознавства, як констатувалось на з’їзді, “розширять свідомість українського пролетаріату”.¹⁵

Під постійною увагою газети були і питання сільського життя, особливо робота комітетів незаможних селян. Вона писала про необхідність роз’яснення завдань комнезамів, декретів і постанов органів радянської влади з аграрного питання.

“Серп и молот” регулярно інформував про роботу волосних безпартійних конференцій, на яких обговорювались “всі наболілі питання села, як-от: земельні, продовольчі і особливо боротьби з бандитизмом і дезертирством”.¹⁶

5 вересня 1920 р. до Міжнародного юнацького дня газета друкує “сторінку юного комунара”, де вміщує матеріали про солідарність передової молоді в усьому світі, розповідає про життя місцевої юні.¹⁷

“Серп и молот” друкувався російською і українською мовами, але внаслідок паперового дефіциту виходив нерегулярно, через один-два тижні тиражем до 200 примірників.

Козелецький повіт

За Тимчасового уряду в липні-серпні 1917 р. друкувались “Известия исполнительного и продовольственного комитетов и земства Козелецкого уезда”. Редагували газету голова Козелецького повітового виконавчого комітету В. Фарбовський та голова повітової земської управи П. Глуздовський. Редакція знаходилась на Покорщині у будинку повітового земства. “Известия” виходили два рази на тиждень в середу та суботу, друкувались у друкарні К. Столинського на 4-х сторінках.¹⁸

З приходом до влади більшовиків повітова газета не видавалась, хоч відчувалась в ній “крайня необхідність”.¹⁹ Повітовий комітет КП/б/У намагався створити свій власний друкований орган, але це йому так і не вдалось аж до початку 30-х рр.

Ніжинський повіт

З 1914 р. у Ніжині виходила газета “Нежинец”, яку видавало Ніжинське сільськогосподарське товариство. Це була щотижнева сільськогосподарська і суспільно-економічна газета. Друкували її в Ніжині у друкарні М. Г. Гербовіцера на 24 сторінках. За зовнішнім виглядом вона нагадувала брошуру. Відповідальним редактором був голова товариства М. Б. Висоцький. Друкували газету з дозволу військової цензури. У березні 1917 р. вона припинила своє існування.

З 5 квітня 1917 р. почали виходити “Известия Нежинского общественного

комітета”. Видання редагувала комісія комітету в складі П. В. Тихомирова, С. В. Сивкова та І. Д. Ковалевського. З травня 1917 р. газету редагували П. В. Тихомиров і В. О. Заблоцький. Випускала її у світ друкарня М. Г. Гербовіцера, а з червня - друкарня “Печатник” (колишня друкарня Меленевського). Перші номери поширювались безкоштовно, а згодом газету почали продавати і розповсюджувати за передплатою. Редакція знаходилась в будинку № 1 інституту, у канцелярії міського комісара Тимчасового уряду.

Головним своїм завданням газета вважала інформування населення про роботу нової влади. Матеріали її сповіщали про офіційні розпорядження місцевих органів Тимчасового уряду; діяльність громадського комітету, його бюро та комісій; комісарів губернії, повіту та міста; міського і земського самоуправління; губернської і повітової продовольчої комісії; сільських громадських комітетів.

У виданні також друкувались статті про життя міста та повіту, загально-політичні, економічні і військові. Видавалась газета українською та російською мовами, а у випадку важливих подій виходило термінове доповнення.

Розповсюджувались “Известия” у кіосках, магазинах товариства споживачів, міській і земській управах, сільськогосподарському товаристві та інших установах.²⁰ Припинила своє існування газета з приходом до влади більшовиків.

14 лютого 1919 р., після визволення Ніжина від петлюрівських військ, повітовий ревком розпочав видавати газету “Известия Нежинского революционного комитета”. Для цього були виділені необхідні кошти, папір, була націоналізована місцева друкарня “Печатник”.²¹

1 березня у місті відбувся повітовий з’їзд Рад, на якому був обраний Ніжинський повітовий виконком. Тому з початку квітня 1919 р. ніжинські “Известия” стали органом повітового виконкому рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. У зв’язку з тимчасовим захопленням Ніжина денікінцями видання було припинено.²² Після вигнання денікінців у листопаді 1919 р. вихід газети як друкованого органу ревкому було відновлено.

Духом тих днів віє з пожовклих сторінок газет: полум’яні заклики повітового ревкому перемишуються із віршами революційних поетів, заклики до боротьби з голодом і паливною кризою - із закликами до ліквідації неписьменності. Статті на зразок “Як пізнати контрреволюціонера?”, “Що таке комуна?”²³, написані чіткою мовою, популярно пояснювали селянам і робітникам політику революційної влади.

“Известия” виходили обсягом у чотири сторінки, матеріали друкувались українською і російською мовами. Редагував газету А. Безвесний (Етінгін).

27 червня 1920 р. за наказом Ніжинського ревкому газета “Известия” була перейменована в “Червоне слово”. У зверненні до читачів говорилося: “Щоб газета була цікавою, щоб вона дійсно була вашою, робітничо-селянською, ... то потурбуйтеся про це самі. Ніхто краще вас не знає вашого життя”.²⁴ І читачі регулярно підтримували зв’язки з редакцією.

Промислова криза призвела до значного скорочення паперового виробництва, що в свою чергу спричинило скорочення тиражу газети. Тому на її сторінках можна було часто прочитати заклик “Бережіть газету!”. “Червоне слово” приділяло багато уваги публікаціям на молодіжні теми. З 5 вересня редакція розпочинає публікувати “Страничку красной молодежи”.²⁵

3 грудня 1920 р. регулярно стала виходити “Страничка женщины-работницы”.²⁶

Новгород-Сіверський повіт

У Новгороді-Сіверському 5 жовтня 1919 р. вийшов у світ перший номер “Пламя” - друкованого органу повітового ревкому та повітового комітету КП/б/У. Газета закликала місцеве населення підвищувати революційну пильність, давати рішучу відсіч денікінцям, котрі наближались до Новгород-Сіверського. “Пламя” регулярно друкувало “Страничку красноармейца”, розповідало про героїзм бійців і командирів Червоної Армії на фронтах громадянської війни. Писали також про успіхи бійців Новгород-Сіверського полку, який під командуванням Т. В. Черняка у складі Першої Української Радянської дивізії йшов на Київ.

У 1920 р. “Пламя” видавалось як орган Новгород-Сіверського повітового виконкому Рад робітничих і червоноармійських депутатів і повітового комітету КП/б/У.

Завдяки публікаціям газети можна скласти реальне уявлення про ті питання, котрі хвилювали селянство.²⁷ “Пламя” вело рішучий наступ на неписьменність. У гострих, бойових статтях лунали заклики йти до шкіл і “за сумним “а” і “б” азбуки, засвоїти “а” і “б” будівництва свого життя, побачити новий світ і нове життя”.²⁸

Діяльність редакції газети “Пламя” була під постійним контролем з боку читачів, а також повітового комітету КП/б/У. На його засіданнях в присутності представників різних відділів виконавчого комітету розглядались питання роботи редакції газети. Їй вказували на необхідність збільшення публікацій про місцеве життя, критикували працівників редакції за погану підготовку матеріалів до друку.²⁹

Разом з тим представникам повітового комітету КП/б/У та виконкому не подобалось, що газета “часто друкувала статті, в яких критикувала діяльність того чи іншого відділу повітового виконавчого комітету”.³⁰ На засіданні 3 серпня 1920 р. було зроблено висновок, що така критика, “крім негативного відношення до Радянської влади, нічого позитивного не дає”. А на наступному засіданні, де визначались напрямки роботи газети “Пламя”, вказано, що “критичні статті повинні бути здорового спрямування, без різкого афішування недоліків тих чи інших установ з вказаними методами виправлення”.³¹ Було запропоновано також всім установам висвітлювати свою роботу на сторінках газети. Досить критична оцінка діяльності місцевих органів влади³² на шпальтах видання викликала відповідну реакцію з боку представників повітового комітету КП/б/У і навіть заміну редактора.

Редакція “Пламени” турбувалась про збільшення числа газетярів, закликала молодь вступати до школи друкарського мистецтва. “Друковане слово, - говорилось в зверненні, - грає в нашій революції велику роль, і свинцеві літери часто допомагають краще свинцевих куль”.³³

Газета друкувалась в Новгороді-Сіверському у друкарні “Рабочий труд” російською мовою на 2-х сторінках (до видатних дат - на 4-х), два-три рази на тиждень тиражем 800 примірників. На друкований орган можна було оформити передплату або купити його в роздрібній торгівлі.

Остерський повіт

В Острі 16 травня 1919 р. вийшов перший номер газети “Известия

Остерського уездного исполкома”. У серпні 1919 р. її видання було припинене у зв’язку із захопленням міста денікінцями. У 1920 р. Остерський повітовий виконавчий комітет і повітовий комітет КП/б/У знову організували випуск “Известий/Вістей”. Газета друкувалась українською й російською мовами на 2-х сторінках. Виходила один раз на тиждень. Редакція знаходилась у приміщенні повітового комітету КП/б/У.³⁴ Розповсюджувалась газета в роздрібній торговій мережі. Дати більш детальну її характеристику неможливо, оскільки виявлено лише два її номери - від 2 і 10 березня 1920 р.

Сосницький повіт

На початку 1920 р. у Сосниці видавався суспільно-політичний і літературний журнал “Коммунистическое эхо”. Відомі дати виходу перших двох його номерів - 22 і 29 лютого. Перше число часопису не збереглося, а з другого видно, що виходив він щотижня як орган Сосницького повітового комітету КП/б/У.

У цьому номері були вміщені статті “Серп і Молот за роботу!”, “Фронт праці і завдання селянства”, про тютюнове виробництво, яке на Сосниччині на тоді було поширене, багато місця відводилось критичним матеріалам. Піддавались критиці саботажники, а також такі негативні явища, як пияцтво, кар’єризм, спекуляція. У літературній частині друкувались вірші, які закликали робітників та селян виходити “на фронт безкровний... будувати і орати”.³⁵

З 22 жовтня 1920 р. почала виходити газета “Наш путь” - орган Сосницького повітового виконкому Рад і повітового комітету КП/б/У, хоча на засіданні повітового виконкому 15 жовтня 1920 р. її назву було визначено, як “Путь к свету”. Для видання газети було виділено 100 000 крб.³⁶

Газета, що видавалась тиражем в 1000 примірників, виходила спочатку раз на тиждень, а з п’ятого номера від 23 листопада 1920 р. почала виходити двічі на тиждень на 4-х сторінках російською мовою. Першим редактором був Л. Милейко³⁷, а потім О. Кербель.³⁸ До кінця 1920 р. вийшло дев’ять номерів газети.

У першому номері редакція звернулась до своїх читачів із закликом, щоб вони “своїми різнохарактерними статтями і замітками надали змісту газети належний діловий вид”.³⁹ В основу своєї роботи з перших днів редакція поклала тісне спілкування з читачами. З номера в номер газета вела широку агітацію за Радянську владу, писала про завдання поточного моменту, висвітлювала життя повіту. Вже з перших номерів газета “Наш путь” запроваджує постійні рубрики: “По повіту”, “На трудовому фронті”, “Професійне життя”. Накази і розпорядження місцевої влади друкувались в “Офіційному відділі”. У рубриках “Останні повідомлення”, “Війна” повідомлялось про події на фронтах громадянської війни, дії контрреволюції. Ці публікації мали оперативний характер. Міжнародна інформація висвітлювалась під рубрикою “По світу” і “За кордоном”. У газеті часто друкувались статті О. Кербеля, О. Пахомова, Г. Русака.

Шосткинський повіт

У Шостці повітовий комітет КП/б/У і повітовий виконком Рад видавав газету “Последний бой”. Перший номер вийшов 3 жовтня 1920 р. Газета видавалась щотижня тиражем до 1000 примірників. Редакція розміщувалась в будинку управління Шосткинського порохового заводу.

З перших номерів друкований орган із усією рішучістю повів боротьбу з

економічною кризою. “Черговим завданням, -відзначала газета, - є створення багатомільйонної творчої армії праці, яка дасть бій розрусі”.⁴⁰ Видання закликало “напружити усі м’язи” на фронті праці, як і на бойовому фронті боротьби з ворогом. Таким чином, як говорилося в статті “Останній екзамен”, “ми покажемо усьому світу, які перепони може подолати держава, де нема пригноблувачів, що переслідують свої цілі, де також не повинно бути ледачих, гультяїв, крадіїв і спекулянтів”.⁴¹ У численних статтях, зверненнях до шосткинських робітників хімічних і механічних заводів газета закликала зміцнювати трудову дисципліну, підвищувати свій професійний та культурний рівень.

“Последний бой” мав свої постійні рубрики: “По повіту”, “Життя села”, “За кордоном”, “Партійне життя” та інші.

Чернігівський повіт

Окремого друкованого видання, яке б започаткували для жителів Чернігівського повіту, у цей час не було. Лише губернська газета “Известия” з № 37 від 5 березня 1919 р. і до № 71 від 23 квітня 1919 р. стала органом губернського ревкому, повітового виконавчого комітету і міської ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів.

У роки громадянської війни з’являється ще один цікавий тип видань - це стінні газети УКРОСТу.⁴² Стінними вони називались тому, що призначались для розклеювання і друкувались з одного боку паперового листа. У 1920 р. видавались стінні газети УКРОСТу в Чернігові, Городні, Конотопі, Козельці, Кролевці і Ніжині.

У червні 1920 р. Київським відділом УКРОСТу був відряджений до Чернігова Б. Метт, головною метою якого було створення місцевого відділу УКРОСТу та поширення друкованої продукції у повітах губернії. Згідно з декретом Раднаркому України на УКРОСТ була покладена відповідальна робота по агітації і пропаганді.⁴³

Видання “Стенной газеты Черниговского губернского отделения УКРОСТА” було організовано в червні 1920 р. Вийшло 90 номерів тиражем 250-300 примірників кожний. У газеті були постійні рубрики: “На червоних фронтах”, “По Радянській Росії”, “За рубежем”, “На Чернігівщині”. Редакційну роботу очолили Б. Метт та А. Зорич (В. Т. Локоть).

Рішення про видання газети УКРОСТу в Городні було прийнято у жовтні 1920 р. на засіданні повітового виконкому.⁴⁴ Перший номер вийшов 16 листопада 1920 р. Потім газети видавались в міру накопичення матеріалу тиражем 500-600 примірників. До кінця року вийшло п’ять номерів газети. Відповідальним редактором “Стенной газеты Городнянского отделения УКРОСТА” був О. Сукачов. У редакційну колегію входили: від повітового комітету КП/б/У - Пряжнікова, від виконкому - М. Россол, від відділу народної освіти - В. Миригодов. Повідомлення про життя в повіті розміщувались під рубрикою “На Городнянщині”.

З липня 1920 р. почали видаватись стінні газети УКРОСТу в Конотопі та Козельці. У Ніжині перший номер “Селянской УКРОСТА” вийшов 4 вересня 1920 р. Стінні газети УКРОСТу розклеювались “на видних місцях: на станціях залізничної дороги, біля входу до будинків виконкомів, на площах, базарах, ярмарках, біля церков”.⁴⁵

Це були оперативні інформаційні газети, в яких коментарі подавались як

розгорнуті, багатоступеневі агітаційні “шапки”. Вони повідомляли населення міст і сіл про військово-політичний стан, чи, як тоді говорили, про “поточний момент”. Значне місце у газетах УКРОСТу відводилось політичному керівництву КП/б/У, Рад, органів влади на місцях. Серед селян вони головним чином пропагували ідеї нових форм землеволодіння, агітували за необхідність переходу до колективного обробітку землі. У рубриках, присвячених місцевому життю, подавались матеріали про хід будівництва нової економіки і культури, про труднощі, з якими змушені боротись трудящі Чернігівщини.

За умов громадянської війни стінні газети УКРОСТу були незамінними засобами оперативного інформування населення. Така різновидність преси давала можливість вирішувати на більш високому професійному рівні справу агітації і пропаганди.

Отже, у 1917-1920 рр. на Чернігівщині видавались 11 повітових газет, а також 6 стіннівок УКРОСТу. Крім того, виходили журнали у Чернігові, Городні та Сосниці. Як би добре не виконували свої завдання центральні та губернські видання, але вони все ж не могли замінити місцеву повітову пресу. Разом з важливою інформацією про життя держави і свого краю редколегії газет друкували статті, в яких намагались розібратись у власних недоліках роботи і бажали встановити міцні контакти із своїм головним кореспондентом - читачами. На сторінках газет “Известия” (Ніжин), “Пламя” (Новгород-Сіверський), “Известия” (Городня), “Наш путь” (Сосниця) та інших друкувались звернення до читачів з проханням писати в газету про її недоліки, про те, що б вони хотіли прочитати на її сторінках, а також орієнтували їх, про що краще писати до газети. Тому багато матеріалів друкувалось за відгуками читачів.

Ще одна характерна особливість цих видань та, що вони були селянськими, адже основна увага в них акцентувалась на господарських питаннях села. Широку участь в роботі газет брали сільські кореспонденти, матеріали викладались з урахуванням культурно-освітнього рівня читачів.

Використовуючи багатий арсенал літературних жанрів, форм і методів подачі матеріалу, повітові газети намагались задовольняти запити читачів. Більшість видань друкувалась російською мовою, хоч деякі з них - “Серп и Молот” (Кролевець), “Известия” (Ніжин), “Известия/Вісті” (Остер) - виходили українською і російською мовами. І лише ніжинська газета “Червоне слово”, що видавалась з червня 1920 р., друкувалась українською мовою.

Незважаючи на всі труднощі, викликані громадянською війною і розрухою в 1917-1920 рр., функціонувала система періодичних видань царської Росії та Тимчасового уряду, а також розпочала формуватись мережа радянської повітової періодики. У цей час повітові комітети КП/б/У та виконкоми рад активно налагоджують випуск своїх газет (щотижневих, з періодичністю виходу 2-3 рази на тиждень, щоденних). Неодноразове погіршення військово-політичного стану, відсутність професійних фахівців, паперова криза призводили до того, що ці видання по декілька разів змушені були припиняти свою видавничу діяльність, зменшувати тиражі, змінювати назви. Але і в складних умовах громадянської війни місцева преса Чернігівщини інформувала населення про найважливіші події в рідному краї і у світі.

Джерела та література:

1 Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. - С. 867-868.

2 Див.: Радченко С. С. Издательская деятельность партийных комитетов КП/б/У в 1918-1925 гг. -

С. 226.

- 3 Державний архів Чернігівської області (далі - ДАЧО) - Ф. 8477. - Оп. 1. Спр. 111. - Арк. 1.
- 4 Там само. - Арк. 45.
- 5 Див.: Страницка красноармейца. Орган уполитпросвета // Заря. - 1920. - 26 сентября.
- 6 ДАЧО. - Ф. 8477. - Оп. 1. - Спр. 18.-Арк. 18.
- 7 Див.: І. Дудко. До історії преси Городнянщини //Сільські новини (Городня). - 1977. - 1 березня.
- 8 Ред. Революция требует // Известия Городнянского уездного ревкома и уездного комитета КП/б/У. - 1919. - 23 сентября.
- 9 От редакции // Известия Городнянского уездного ревкома и уездного комитета КП/б/У. - 1919. - 23 сентября.
- 10 ДАЧО. - Ф. 8477. - Оп. 1.-Спр. 16. - Арк. 1.
- 11 Див.: І. Дудко. Разом з партією. До історії преси Городнянщини //Сільські новини (Городня). - 1977. - 3 березня.
- 12 К рабочим и крестьянским читателям // Деревенская жизнь. -1919. - 24 июня.
- 13 От редакции // Правда. - 1919. - 21 июля.
- 14 ДАЧО. - Ф. Р-1916. - Оп. 1. - Спр. 40. - Арк. 4.
- 15 Кролевецкий уездный съезд школьных работников // Серп и молот. - 1920. - 11 июля.
- 16 О работе по организации комитетов незаможных селян // Серп и молот. - 1920. - 31 июля.
- 17 Див.: Страницка юного комунара // Там само. - 1920. - 5 сентября.
- 18 Известия исполнительного и продовольственного комитетов и земства Козелецкого уезда. - 1917. - июль-август.
- 19 ДАЧО. - Ф. 8477. - Оп. 1. - Спр. 206. - Арк. 17.
- 20 От редакции// Известия Нежинского общественного комитета. -1917. - 5 апреля.
- 21 Див.: Симоненко В. І. Місцева преса Ніжинщини часів громадянської війни //Друга Чернігівська обласна наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей. -Чернігів-Ніжин, 1988. - Вип. 1. - С. 18.
- 22 28 серпня 1919 р. вийшов № 145, а 29 серпня денікінці захопили Ніжин.
- 23 Див.: Известия (Нежин). - 1919. - 4 апреля; 8 июля.
- 24 Від редакції // Червоне слово. - 1920. - 27 червня.
- 25 Див.: Червоне слово. - 1920. - 5 вересня; 12 грудня; 31 грудня.
- 26 Див.: Там само. - 16 грудня; 19 грудня.
- 27 Див., наприклад: Медведев. 3-я Новгородская уездная конференция коммунистов-большевиков // Пламя. - 1920. - 10 июля; А. Арнев. Неотложная задача // Там само. - 29 июля; Ред. Беднота спит // Там само. - 9 сентября; П. Душин. Что нужно деревне // Там само. - 16 сентября; Г. Кричевский. Съезд комнезаможей Новгород-Северского уезда // Там само. - 29 сентября.
- 28 Г. Разный. Долой неграмотность // Пламя. - 1920. - 25 сентября.
- 29 ДАЧО. - Ф. 8477. - Оп. 1.-Спр. 137. - Арк. 14.
- 30 Там само.
- 31 Там само. - Акт. 16.
- 32 Див.: О раскурке газет, центр-печати, почте и т. п. // Пламя. - 1920. - 15 июля; Что сделала Советская власть в г. Н-Северске за время ее существования // Пламя. - 1920. - 7, 11, 14, 19 ноября, та інші.
- 33 Школа типографского искусства // Пламя. - 1920. - 14 августа.
- 34 ДАЧО. - Ф. 8477. - Оп. 1. - Спр. 186. - Арк. 2.
- 35 Серп и Молот за работу // Коммунистическое эхо. - 1920. - 29 февраля.
- 36 ДАЧО. - Ф. Р-4. - Оп. 1. - Спр. 30. - Арк. 15.
- 37 Ред. Зброєю полум'яного слова // Радянський патріот. -1980. - 16, 18, 30 жовтня; 13 листопада.
- 38 ДАЧО. - Ф. Р-4. - Оп. 1. - Спр. 30. - Арк. 46.
- 39 От редакции // Наш путь. -1920. - 22 октября.
- 40 Гдовский. Последний экзамен // Последний бой. - 1920. - 28 ноября.
- 41 Там само.
- 42 За постановою ЦВК Рад України 8 березня 1918 р. створено Бюро української преси (БУП). У січні 1920 р. воно було реорганізоване в УКРОСТу.
- 43 ДАЧО. - Ф. Р-2. - Оп. 1. - Спр. 137. - Арк. 7.
- 44 ДАЧО. - Ф. Р-18. - Оп. 1. - Спр. 13. - Арк. 128.
- 45 Стенная газета Черниговского губернского отделения УКРОСТА. - 1920. - 23 октября.